

Ljubljana, 28. 7. 2016

Sporočilo za javnost

Za otroke ne naredimo dovolj

Središče ZIPOM¹ je objavilo vmesno alternativno poročilo o uresničevanju Konvencije o otrokovih pravicah v Sloveniji. Slovenija je Odboru Združenih narodov (ZN) za otrokove pravice o uresničevanju Konvencije o otrokovih pravicah (KOP) poročala leta 2013. Naslednje poročanje sledi leta 2018.

V mreži nevladnih organizacij, ki delujejo na področju otrokovih pravic, smo ugotovili, da se od leta 2013 stanje otrokovih pravic v Sloveniji ne izboljšuje, temveč na več področjih stagnira ali celo poslabšuje, zato smo se odločili, da naredimo vmesni pregled stanja. Pri pripravi vmesnega alternativnega poročila je sodelovalo več nevladnih organizacij, članic Središča ZIPOM. Izpostavile so različna področja kršitev otrokovih pravic, s katerimi se srečujejo pri svojem delu.

Otrokove pravice naj bodo osrednja politična tematika v Sloveniji

Z vmesnim alternativnim poročilom želi Središče ZIPOM opozoriti odgovorne v državi, da morajo otrokove pravice postati osrednja politična tematika v Sloveniji.

V nadaljevanju izpostavljamo nekatera neurejena področja otrokovih pravic iz vmesnega alternativnega poročila.

Konkreten in celovit strateški dokument na področju otrok in mladine

V letošnjem letu se izteka aktualni nacionalni strateški dokument na področju otrok in mladine - Program za otroke in mladino 2006 – 2016. Vladi RS predlagamo, da se pripravi nov strateški dokument na področju otrok in mladine ter spremljajoč celovit Akcijski načrt, ki bo konkreten ter zavezujoč. Dokument, ki bo prepoznal odgovornost in jasno opredeljene vloge slehernega akterja v družbi. Opozarjamo tudi na nujno vzpostavitev celovite baze o uresničevanju otrokovih pravic, ki bo omogočala spremljanja uresničevanja pravic tudi ranljivih skupin otrok.

Tretji izbirni protokol

RS je leta 2012 podpisala Tretji Izbirni protokol h Konvenciji o otrokovih pravicah, protokol o postopku sporočanja kršitev. Za uresničevanje vseh določil KOP je ključnega pomena pritožbeni mehanizem, ki bo omogočal krepitev sistema varstva otrokovih pravic v Sloveniji. Vladi RS predlagamo, da v najkrajšem možnem času spodbudi ratifikacijo protokola.

Otroci na sodiščih

Položaj otrok na sodišču ni usklajen s Smernicami Odbora ministrov Sveta Evrope za otrokom prijazno pravosodje. Članice središča ZIPOM opozarjamo na predolge postopke na sodiščih. Čakanje načasne odredbe v primeru zaupanja otroka v varstvo in vzgojo in določitev stikov trajajo tudi do dveh mesecev, na same dokončne odločitve pa celo več let. Dolgotrajni kazenski postopki v primerih spolnih zlorab lahko trajajo nekaj let, kar je posebej nesprejemljivo. Vladi RS predlagamo, da zagotovi prednostno in hitro obravnavo v postopkih, v katerih so udeleženi otroci, še posebej v postopkih spolnih zlorab otrok, saj gre za eno najtežjih tem znotraj konteksta nasilja.

¹ Središče ZIPOM, ki deluje pod okriljem ZPMS, je mreža 40 nevladnih organizacij, ki delujejo na področju otrokovih pravic.

Problem je tudi pomanjkljiva uporaba varnih sob za pogovor z otroki, ki so sicer na voljo po vsej Sloveniji. Sodniki pogovorov ne bi smeli več izvajati v svojih pisarnah, ki so otrokom neprijazne. Vladi RS zato predlagamo, da uporaba varnih sob postane obvezna in neodvisna od osebne odločitve sodnika.

Sodišča otroku v istem postopku postavijo tudi več izvedencev, kar pomeni, da je otrok izpostavljen večkratnemu izpraševanju in podoživljanju travme. Članice Središča ZIPOM se pri svojem delu srečujemo s številnimi primeri nestrokovnega dela izvedencev. Zato Vladi RS predlagamo, da omeji število izvedenskih mnenj v posameznem postopku. Prav tako bi morali izdelati smernice za delo izvedencev in tako izboljšati kvaliteto njihovega dela (predvsem s stalnimi izobraževanji s področji nasilja, spolnih zlorab, forenzičnega intervjuja, ...). Predlagamo tudi, da se uvede učinkovit nadzor nad delom izvedencev in zagotovi zadostno število usposobljenih strokovnih izvedencev.

Menimo, da je otrok v sodnem sistemu premalokrat slišan, potrebno bi bilo upoštevati mnenje zaupne osebe, zagovornika, ki se z otrokom večkrat sreča in napiše njegovo izjavo. Prav tako z vsemi relevantnimi strokovnimi osebami, ki jim je otrok zaupal svojo stisko (psihologi, strokovni delavci, zdravniki, učitelji, ...). Vladi RS predlagamo, da s sprejemom Družinskega zakonika uvede institut zagovornika otroka, ki bo omogočal, da se v postopkih, ki zadevajo otroka, upošteva tudi njegov glas.

54.000 otrok pod pragom revščine

Po podatkih Statističnega urada (SURS) je pod pragom revščine v letu 2015 živel 54.000 otrok, kar je kljub zmanjšanju (v letu 2014 smo beležili 56.000 revnih otrok) nadvse zaskrbljujoč podatek. Zaskrbljujoče je tudi, da je v letu 2015 kar 80,7 % gospodinjstev brez delovno aktivnih članov in z dvema otrokoma živel pod pragom revščine, kar kaže na poslabšanje glede na predhodno leto (v letu 2014 je bilo takšnih gospodinjstev 76,5 %). Tudi položaj enostarševskih gospodinjstev v letu 2015 se je v primerjavi z letom prej poslabšal, saj je 32,5 % tovrstnih družin živel pod pragom revščine (leta 2014 27,4 %). Vladi RS predlagamo, da v vladne dokumente za zmanjševanje revščine vključi jasne usmeritve za preprečevanje revščine otrok na podlagi kvantitativno ovrednotenih ciljev za zmanjšanje revščine otrok.

Otroci, žrtve nasilja

Na voljo je premalo strokovnjakov za pomoč otrokom, ki so doživeli nasilje, predvsem usposobljenih psihoterapevtov. Svetovalni centri, ki nudijo pomoč otrokom in njihovim staršem, imajo dolge čakalne vrste. Drugih brezplačnih programov za otroke skorajda ni. Vladi RS predlagamo, da otrokom z izkušnjo nasilja nujno zagotovi takojšnjo strokovno psihološko pomoč. Pomoč mora biti redna in kontinuirana, na voljo ves čas na poti okrevanja, tako otroku kot ne-zlorabljačemu staršu. Država mora zagotoviti zadostno število strokovnjakov, ki bi nudili psihosocialno pomoč otrokom, žrtvam zlorabe.

Problematično je tudi področje stikov. Pogosto je pravica do stikov staršev z otroki pred pravico otrok do stikov s starši. Nasilni starš pogosto izrablja pravico do stikov za nadzorovanje partnerja. Stiki otrok s staršem, ki je na prestajanju zaporne kazni, včasih potekajo v zaporu in so določeni tudi, če je starš zaprt zaradi nasilja v družini. Vladi RS predlagamo, da organizira centre za izvajanje stikov pod nadzorom in natančno predpiše protokol izvajanja stikov.

Nujnost sprejetja novega Družinskega zakonika

Še vedno ni sprejet Družinski zakonik, ki bi ustrezno uredil mnoga zdaj nedorečena področja (stiki pod nadzorom, rejništvo, skrbništvo, prepoved telesnega kaznovanja, položaj otroka pri ločitvi, omogočal hitrejše reševanje zadev na družinskem področju, vzpostavitev družinskih sodišč, prenos pristojnosti

za odločanje o ukrepih za varstvo koristi otroka s CSD na sodišča). Vladi RS predlagamo čim prej sprejetje Družinskega zakonika.

Sodišča v Sloveniji priznavajo preživnino za otroka v povprečnem znesku 132,33 evrov. Po izračunih, na podlagi povprečnih življenjskih stroškov v državi, pa mesečni stroški preživljanja enega šoloobveznega otroka znašajo 500 evrov, torej vsaj 250 evrov na starša. Plačevanje preživnine za otroke je še vedno velik problem. Zavezanci se plačilu pogosto izmikajo, plačujejo neredno, zneski preživnin so v številnih primerih prenizki. Poleg tega je postopek pridobitve preživnine zelo dolgotrajen in na ramenih skrbnika otroka, da ga vloži in dokazuje neplačevanje. Plačevanje preživnine je dolžnost starša, pri katerem otrok ne živi. Sredstva za plačevanje mora le-ta pridobiti.

Rejništva, ki naj bi bila začasen ukrep države, pogosto trajajo predolgo – tudi do polnoletnosti otroka, ki po poteku rejništva ostane sam in pogosto nima kam. CSD prav tako premalo dela v smeri omogočanja vrnitve otroka v matično družino. Država med drugim ne predvideva specializiranega rejništva s strokovno usposobljenimi rejniki za delo z otroki s posebnimi potrebami. Vladi RS predlagamo, da časovno omeji trajanje rejništva in omogoči/organizira dodatna, specialistična usposabljanja rejnikov.

Medvrstniško nasilje

Članice Središča ZIPOM smo v alternativnem poročilu izpostavile tudi področje medvrstniškega nasilja. Nacionalni inštitut za javno zdravje je leta 2014 izvedel raziskavo Z zdravjem povezano vedenje v šolskem obdobju (HBSC 2014), v katero je bilo vključenih 4.997 mladostnikov (11, 13 in 15-letnikov) iz celotne Slovenije. Raziskava je pokazala, da je skoraj vsak deseti mladostnik (8,9 %) v preteklih nekaj mesecih vsaj dvakrat mesečno sodeloval pri trpinčenju. Prav tako se je skoraj vsak deseti mladostnik (9,8 %) vsaj trikrat v zadnjih 12 mesecih pretepal. O tem, da so bili žrtve trpinčenja vsaj enkrat v preteklih nekaj mesecih, pa poroča več kot petina mladostnikov (22,1 %). Za učinkovito soočanje z vrstniškim nasiljem bi bil potreben celosten, sistemski pristop. Gre za pristop, ki se s problemom vrstniškega nasilja sooča na treh ravneh – na ravni šole, oddelka in posameznika. Vključuje vse udeležence vzgojno-izobraževalnega procesa, učence in njihove starše, vodstvo šole, učitelje ter druge strokovne delavce.

Otroci brez spremstva

Otroci brez spremstva so izjemno ranljiva skupina otrok, ki potrebuje posebno obravnavo, skrb in zaščito. Njihova obravnava v Sloveniji je pomanjkljiva in nezadostna, saj niso obravnavani kot otroci, ampak glede na priseljski status, ki jim ga dodeli država. Od le-tega je odvisno, kje so nastanjeni, kakšne so njihove možnosti in pravice. Po podatkih Ministrstva za notranje zadeve je od leta 2010 do konca maja 2016 za mednarodno zaščito zaprosilo 353 otrok brez spremstva. Večina otrok je zapustila Slovenijo pred zaključkom postopka oz. kmalu po nastanitvi v azilni dom, k temu pripomorejo neustrezni postopki, neprilagojena obravnavo, pomanjkljivi psihosocialni programi, neustrezni bivalni pogoji ter nezadostna skrb in zaščita. Zaskrbljujoč je podatek, da se za večino otrok brez spremstva ne ve, kako so zapustili Slovenijo in kam so odšli. Ob tem je pomembno poudariti, da se v zadnjih letih število otrok brez spremstva, ki v Sloveniji ostanejo, povečuje. Vladi RS predlagamo, da med drugim zagotovi ustrezne nastanitvene zmogljivosti za mladoletnike brez spremstva, ki bodo zagotavljale ustrezno varstvo ter podporo, prilagojeno njihovim potrebam.

Otroci žrtve trgovine z ljudmi

V Sloveniji prav tako še vedno ni poskrbljeno za primerno namestitev otrok, žrtev trgovanja z ljudmi ter otrok, ki so v nevarnosti, da bi to postali. Prav tako ne obstajajo primerne namestitve za otroke, ki

bi želeli pobegniti iz ogrožajočih okolij, še preden se trgovina z ljudmi zgodi. Konkretno – mladoletna romska dekleta, ki bi se želela umakniti na varno še pred poroko, te možnosti nimajo. Namesti se jih lahko izključno v krizni center ali mladinski dom, kar ni niti primerna niti varna rešitev, saj so vse lokacije znane. Vladi RS predlagamo, da zagotovi primerno varno namestitev otrok žrtev trgovanja z ljudmi in otrok, ki so visoko rizični, da bi postali žrtve trgovanja z ljudmi. Namestitev mora biti otrokom in mladostnikom prijazna, v skladu z njihovimi potrebami. Vladi RS predlagamo tudi, da spremeni določilo Zakona o tujcih, ki opredeljuje, da so otroci lahko nastanjeni v Center za tujce in hkrati zagotovi nastanitev vseh otrok, ne glede na status, v primerne ustanove ter v usposobljene rejniške družine.

Romski otroci

Romskim otrokom so pogosto kršene njihove pravice: v šoli niso deležni posebnih dodatnih oblik pomoči, pojavlja se nedoslednost pri izvajanju vpisa romskih otrok v šolo (na različnih območjih države se kažejo različni pristopi), romske otroke šole pogosto usmerjajo v osnovne šole s prilagojenim programom. Članice Središča ZIPOM, pretežno v Ljubljani in Mariboru, zaznavamo t.i. prisilne poroke mladoletnih romskih deklic v neformalni zakonski stan.

Institucionalno varstvo mladoletnih oseb s hudimi motnjami vedenja

RS nima zagotovljenih oblik institucionalnega varstva mladoletnih oseb s hudimi motnjami vedenja; noben od obstoječih socialno-varstvenih zavodov nima verificiranega programa za mladoletnike in nobena od psihiatričnih bolnišnic nima ločenega oddelka za otroke ter mladostnike. Namestitev otrok in mladostnikov v takšne institucije je nezakonita, saj so nameščeni na zaprte oddelke skupaj z odraslimi osebami. Vlado RS zato pozivamo, da razvije specializirane programe za otroke in mladostnike s hujšimi vedenjskimi ovirami.

Izpostavili smo zgolj nekatera problematična področja otrokovih pravic v Sloveniji. Že ta nakazujejo na nezadostno aktivnost države na področju politike otrok in družine. Celotno alternativno poročilo je dostopno na tej [povezavi](#).

Za več informacij lahko kontaktirate:

Središče ZIPOM, ZPMS

Sara Geiger Smole

Tel. 01 23 96 718

e-mail: sara.geiger.smole@zpms.si